

OUTSIDERKUNST

JOOST
VAN DEN
TOORN

EN DE

13 maart t/m 20 juni 2010

Joost van den Toorn (1954) volgde zijn opleiding tot beeldend kunstenaar aan de Rietveld Academie in Amsterdam van 1976 tot 1980. Hij werd bekend in de jaren '80 met uit diverse materialen en gevonden voorwerpen samengestelde beelden, vaak brutaal van kleur en met uitdagende verwijzingen naar gevoelige of ongemakkelijke maatschappelijke onderwerpen rond erotiek, religie of politiek. In latere jaren verschoof zijn voorkeur naar brons en andere metalen, naar steen en keramiek voor de uitvoering van zijn voorstellingen. Zijn beelden worden gekenmerkt door een zeker absurdisme en getuigen van een rijke verbeelding. Ongemakkelijk zijn ze door de vrijmoedige omgang met thema's die meestal met een handschoen aangepakt moeten worden, zoals wreedheid, dood, religieuze gevoelens, dieren, leedvermaak en persoonsverheerlijking. Aandoenlijk en invoelbaar worden ze door de sfeer van weemoed en melancholie die er vaak mede in uitgedrukt wordt. En onmiskenbaar is er humor, soms wrang, soms ontwapenend. Van den Toorn liet zich van het begin af aan inspireren door een breed scala van kunstuitingen, van uitingen van mondiale volksculturen (van de Noordamerikaanse Inuit tot de Batak van Sumatra), via de 'art brut' van geesteszieken, tot de minder bekende vertegenwoordigers van het westerse modernisme uit het begin van de 20ste eeuw, zoals Henri Gaudier-Brzeska. Kenmerkend voor hem is dat het marginale hem dierbaarder is dan wat in het licht van de schijnwerpers staat.

In deze tentoonstelling staat de collectie outsiderkunst centraal, die Joost van den Toorn bij elkaar bracht. Ze wordt gecombineerd met een door de kunstenaar gemaakte keuze van zijn eigen werk. Outsiderkunst is de meest gangbare term voor de beeldende uitingen van geesteszieken of in zaken van kunst ongeofende personen. In de wereld van de kunst heeft outsiderkunst een eigen status, vooral sinds ze eind jaren '40 van de vorige eeuw door de Franse kunstenaar Jean Dubuffet (van wie het Kröller-Müller Museum zijn beroemde Jardin d'émail in de beeldentuin heeft staan) als 'art brut' (letterlijk: rauwe kunst) is ontdekt en verzameld. Dubuffet waardeerde de volstrekte individualiteit van de makers en dat ze in cultureel opzicht niet geconditioneerd waren, geen professionele opleiding hadden gehad en weinig of geen kennis hadden van de kunstgeschiedenis. Outsiders baseren hun artistieke keuzes over de voorstelling, het materiaalgebruik en hun schilder-, teken- of beeldhouwstijl op hun eigen innerlijke overwegingen. In die belangstelling van Dubuffet kwam een verlangen van de professionele kunstenaar tot uiting naar de onbedorven bron van de verbeelding, naar het onderbewuste Ik in een pure vorm.

Kunst van psychiatrische patiënten krijgt meestal een zeer individueel gemotiveerde vorm. Ze weerspiegelt een interne verwerking van puur persoonlijke problematiek: vaak zijn hun voorstellingen te duiden als verwerking of de neerslag van hun obsessies. De professionele kunstenaar is meer gespist op het scheppen van een collectief gemotiveerde vorm. Zelden is zijn persoonlijke problematiek nog herkenbaar in het uiteindelijke kunstwerk. Toch wil de kunstenaar vaak onbewuste inhouden in zijn werk uitdrukken. Ook al beroept hij zich op zijn vrijheid en verafschuwt hij de dwang waar de geesteszieke onder gebukt gaat, hij kijkt met een zekere afgunst naar de directe lijn met de scheppingsbron die de outsider heeft.

De belangstelling van Van den Toorn voor de outsiders past in deze zienswijze. Het artistieke proces is voor hem een raadsel. Door steeds maar weer te proberen om dit op te lossen krijgt

zijn leven zin. Hij onderscheidt zich van de outsider doordat hij zich ervan bewust is dat dit proces zijn bijdrage aan het maatschappelijk gebeuren is, dat hij het verbindt met zijn kennis over kunst en dat hij dit wil delen met een publiek. Hij laat zich leiden door zijn intuïtie om zo ongeremd en puur mogelijk zijn eigen beelden naar boven te halen, maar is zich bewust van zijn status als goed opgeleid en cultureel breed gevormd kunstenaar. De paradox die elke keer overbrugd moet worden ligt in het vinden van de synthese tussen het -tijdelijk- afstand kunnen doen van zijn culturele bagage en tot een onbekende, vrije interpretatie te komen van het dagelijkse bombardement van beelden en indrukken.

Evert van Straaten
directeur Kröller-Müller Museum

Over mijn verzameling I

Goede kunst is zo zeldzaam, dat je er beter ook op minder voor de hand liggende plaatsen naar kunt zoeken. Niet alleen in verre landen, maar ook vlakbij, aan de zelfkant van de maatschappij. Een zoektocht ook, naar grenzen. Veel van het hier verzamelde werk werd gemaakt in psychiatrische inrichtingen. Nadat ik in Bern werk van Adolf Wölfli had gezien en de verzameling van Arnulf Rainer in de Stadshof in Zwolle, heeft deze kunst mij niet meer losgelaten. Hier aan de wand hangt het resultaat van tien jaar verzamelwoede. Ik hoop dat deze bezielde, compromisloze kunst U net zo inspireert, als ze mij heeft gedaan en nog steeds doet.

Ik draag deze tentoonstelling op aan de onlangs overleden kunstenaar Wolfgang Hueber (1950-2008), wiens werk mij zeer dierbaar is.

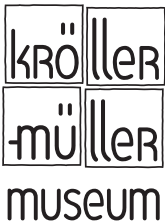
Joost van den Toorn
Zaandam 9 september 2009

Over mijn verzameling II

Kunst is voor mij iets goddelijks, een openbaring. Het verbindt tegenstellingen met elkaar, ontwapent, of stort je in de diepte. Het is de reden geweest dat ik kunstenaar wilde worden en vormt ook het uitgangspunt van mijn verzameling. Ik ben allergisch voor het artistieke en vooral geïnteresseerd in wat ik nog niet begrijp. Het maken van een kunstwerk gaat bij mij altijd eerst mis. Na verloop van tijd, na al mijn moeite, maakt het me niet meer uit en doe ik maar wat. En dan gebeurt het. Het toeval en God doen hun intrede en je schiet met je ogen dicht in de roos. Het koppel toeval en bezieling is het dan ook, dat mij aantrekt in de werken die ik verzamel. Vincent van Gogh, Anselm Kiefer of Martin Kippenberger behoren jammer genoeg niet tot de mogelijkheden.

Joost van den Toorn
Zaandam 14 januari 2010

Speciaal voor het Kröller-Müller Museum ontwikkelde Joost van den Toorn een multiple. Het gaat om een portret van Vincent van Gogh, met pijp in de mond en fles in de hand, bij een tafeltje met een vaas met zonnebloemen. Door het bewegende element onder in de sokkel met de duim in te drukken komen Van Gogh en het tafeltje in beweging en lijkt hij laveloos. Dit drukpoppetje is in opdracht van de kunstenaar door speelgoedfabriek Detoa in Tsjechië in een oplage van 1500 exemplaren in 2010 uitgevoerd. Het is voor € 15,00 verkrijgbaar in de museumwinkel, waar ook het prachtige door Joost van den Toorn in 2003 uitgegeven boek over zijn werk, *Homo vapor est*, te koop is voor € 25,00 in plaats van de normale prijs van € 76,00 (speciale aanbieding, alleen geldig tijdens de duur van de tentoonstelling). De combinatie van boek en drukpoppetje wordt tijdens de duur van de tentoonstelling aangeboden voor € 37,50.

Kröller-Müller
Museum
Houtkampweg 6
6731 AW Otterlo
www.kmm.nl